

RÉSZLETES SZAKMAI BESZÁMOLÓ A MAGYAR LEVÉLTÁROSOK EGYESÜLETE 2013. ÉVI VÁNDORGYŰLÉSÉRŐL

Az idei esztendőben június 17. és 19. között került sor a Magyar Levéltárosok Egyesületének vándorgyűlésére Esztergomban, a Magyar Nemzeti Levéltár Komárom-Esztergom Megyei Levéltárának szervezésében. A szervezőket külön köszönet illeti áldozatos munkájukért, hiszen a vándorgyűlést közvetlenül megelőzően zajlott a Duna áradása, ami veszélyeztette a levéltár épületeit, illetve a konferencia lehetséges helyszíneit is.

A vándorgyűlés kezdetén a köszöntők elhangzását követően került sor a szakmai díjak átadására. Az idei évben jelentős változáson esett át az egyesület által adott díjak rendszere. A szakmai díjat az elmúlt évben elhunyt kollégáról, Dóka Kláráról nevezték el. A díj I. fokozatát Péterné Fehér Máriának, a Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltárának főlevéltárosának és Szikszai Mihálynak, a Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltárának főlevéltárosának ítélték. A Dóka Klára-díj II. fokozatát Laczovics Erika segédlevéltáros, a Hadtörténelmi Levéltár munkatársa és Sarnyai Béláné, az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára munkatársa kapta meg. A díj III. fokozatában pedig Hetényi Tiborné, a Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltárának gazdasági előadója részesült.

Az elmúlt évekhez hasonlóan igen gazdag szakmai programmal készültek a szervezők. A plenáris üléseken 14 előadás, az ezekkel részben párhuzamosan zajlott hét szekcióülésen pedig 31 előadás hangzott el.

A plenáris ülés programja a hungarika-kutatás kérdéskörét járta körül egyrészt elméleti igényvel, másrészt a gyakorlat oldaláról bemutatva egy-egy célország sajátosságait, tapasztalatait.

Fazekas István bécsi magyar levéltári delegátus *Mi a Hungarika?* címmel megtartott előadásában vállalkozott arra, hogy röviden összefoglalja a Hungarica-kutatás múltját, bemutassa a terület problémáit, nehézségeit. Az előadó joggal utalt arra, hogy az elkészült hungarika-segédletek hatékonyabb hasznosítására lenne szükség. Kitért arra is, hogy vajon a mikrofilmzés gyakorlata a folytatandó, vagy érdemes lenne áttérni a digitális felvételek készítésére.

Szabó Csaba igazgatóhelyettes (Collegium Hungaricum, Bécs) *A Bécsi Magyar Történelmi Intézet és a hungarika-kutatás* címen megtartott élményszerű, vetített képekkel kísért előadásában részleteiben is illusztrálta a Fazekas István által bemutatott ausztriai kutatási lehetőségeket.

Kenyeres István kollégiumvezető (Nemzeti Kulturális Alap, Közgyűjteményi Kollégium) a hungarika-kutatás egy speciális változatának a támogatására életre hívott program évtizedes eredményeiről számolt be *Az Ithaka-program jelene és jövője* címmel megtartott előadásában. Az Ithaka-program, mint arra nevével is utal, nem a Hungarica-feltárást, hanem a már feltárt magyar vonatkozású dokumentumok, tárgyak, kiadványok hazahozatalát hivatott elősegíteni. 2001 óta összesen 4 pályázati kiírás történt, amelyekből elsősorban a múzeumi terület részesült támogatásban. Jelentős változás, hogy a 2013. évi

kiírástól kezdődően nem csupán a hazahozatalra, hanem annak előkészítésére is lehet pályázatot benyújtani, ez jelentősen megkönnyítheti az intézmények munkáját.

Az Egyesült Államokból érkezett James P. Niessen professzor (Rutgers University, New Brunswick, NY) magyar nyelven tartotta meg előadását, amelyben *Az Egyesült Államokban őrzött legfontosabb magyar vonatkozású források áttekintését* végezte el. Részletes kataszter közreadása helyett felhívta a figyelmet arra, hogy meglepően sok helyen őriznek hazájában magyar vonatkozású, elsősorban a huszadik századi emigrációkhoz köthető irategyütteseket. Ezen dokumentumok feltárása és sok esetben összegyűjtése tekintetében a 24. órában járunk, hiszen a generációk váltásával felerősödő asszimiláció együtt jár az iratanyag (és más tárgytípusok) pusztulásával. Mondanivalója kapcsolódott Kenyeres István előadásához, hiszen az Ithaka-program egyik fontos célterülete kellene, hogy legyen az emigráns magyar emlékek felgyűjtése és hazai közönséggel történő megismertetése.

A plenáris ülés első napjának utolsó előadása Sz. Simon Éva főlevéltáros (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára) *Törökországi magyar források múltja, jelen, jövője* című referátuma volt. Az előadás bemutatta az újonnan átadott Oszmán Levéltárat, imponáló képet nyújtva egy feltörekvő ország levéltárügyének helyzetéről. Az előadás másik fele, amelyben a szerző a törökországi hungarika-kutatás helyzetét mutatta be, korántsem mutatott ilyen imponáló képet: Törökország levéltárai az egyik legkevésbé feltártak ilyen szempontból.

A másnap délelőtt folytatódó plenáris ülésen Karsai László egyetemi tanár (Szegedi Tudományegyetem) *Magyar vonatkozású levéltári anyagok és kutatási lehetőségek Izraelben és másutt* címmel megtartott előadása döntően a magyar holokauszt forrásaira koncentrált. Magyarországon 1994-ben kezdődött meg vezetésével a munka, amelynek során darabszinten kutadják fel a zsidó, illetve a cigányholokausztra vonatkozó forrásokat, s készítenek ezekről mikrofilmmásolatokat. Ezekhez darabszintű lajstromok állnak rendelkezésre, amelyek segítik a téma kutatását.

Magyar Források Oroszországban címmel Baráth Magdolna osztályvezető (Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára) mutatta be a 20. századi magyar történelem megismerése szempontjából létfontosságú volt szovjetunióbeli gyűjteményeket. A még csupán részlegesen megnyitott levéltárakban való tájékozódást nehezíti, hogy a kutató nem találkozik klasszikus értelemben vett segédletekkel, amelyek alapján kéréseit megfogalmazhatná, hanem a levéltár(os) jóindulatára van bízva, hogy az adott témában milyen dokumentumokhoz juthat hozzá. A helyzet egy kicsit hasonló a törökországi kutatásokéhoz, amennyiben a rendkívül gazdag forrásanyag feltárásának még csupán az elején tartunk.

Garadnai Zoltán főlevéltáros (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára) *Franciaországi források és a „magyar kapcsolat”* címen megtartott előadásában röviden bemutatta a francia forráskiadás jelentős eredményeit, majd a Külügyi Levéltár fontosságára hívta fel a figyelmet. Az Országos Levéltár mindösszesen 21800 felvételt őriz francia dokumentumokról, ennek több mint a felét, 13000 felvételt a külügyi levéltár 1914 előtti anyagáról készítették.

Csorba László főigazgató (Magyar Nemzeti Múzeum) könnyedebb stílusban elkészített, *Magyar történeti források olaszországi levéltárakban* című előadását bőséges képvetítéssel tett élvezetessé a hallgatóság számára.

Á. Varga László nyugalmazott főigazgató (Budapest Főváros Levéltára) a Kárpát-medence magyar vonatkozású levéltári forrásainak elkészült és készüléfében lévő fondjegyzékeiről tartott referátumot *Levéltári együttműködés a Kárpát-medencében* címmel. Jelenleg a román levéltáros egyesülettel kialakított kapcsolat révén az erdélyi levéltárak forrásainak feltárása folyik. Az eddig megjelent kötetek mutatják a vállalkozás jelentőségét.

Novák Veronika igazgató (Vágsellyei Levéltár) *Egyházi anyakönyvek Szlovákiában* címmel összefoglalta a családtörténeti kutatásokban leginkább használt irattípus csehszlovákiai szabályozását, az államosított és levéltárakban elhelyezett anyakönyvek sorsát.

A plenáris ülés utolsó előadójaként Laczlavik György főosztályvezető (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára) mutatta be *A hungarika-nyilvántartás feladatait és az MNL megújított gyakorlatát*. A Magyar Nemzeti Levéltár megalakulását követően fel kívánja vállalni a levéltári területen folyó hungarika-kutatások koordinálását, s ennek megkönnyítésére elektronikus felületen szeretné elérhetővé tenni mindazokat az információkat, amelyek szükségesek egy-egy feltáró tanulmányút megtervezéséhez.

A plenáris üléssel párhuzamosan két szekció lebonyolítására is sor került.

A nemzetközi szekció mellett az Oktatás- és Tudománytörténeti Szekció ülésén vehettek részt az érdeklődők. Ez utóbbi a már hosszabb ideje futó *hallgatói adatbázis projektet*, pontosabban megvalósításának részleteit helyezte esedékes tanácskozása középpontjába. A téma immár *értelmiségi adattárrá* bővülten érkezett a megvalósulás küszöbére. Mintegy fél évtizedes előkészítést követően jó esély van arra, hogy az adatbázis építés még 2013-ban komolyabb lendületet vegyen: az ELTE Levéltárának vezetésével a hazai egyetemi levéltárak, egyházi levéltárak, megyei és külföldi levéltárak együttműködésével el kívánják készíteni a magyar értelmiség adattárát a felsőoktatási kezdetektől, hosszútávon legalább 1918-ig. Több előadás gondolatmenete az adatbázisok készítésének célját és az elkészítés módszerét járta körbe (Szatucsek Zoltán, Koltai András). Külön előadás ismertette a művelődésügyet irányító minisztériumok vezetőtestületei napirendi jegyzékeinek közreadásának eddigi eredményeit (Keresztes Csaba), hiszen ezekből a korszak oktatás- és kultúrpolitikája rekonstruálható, illetőleg a számos személyi jellegű döntés miatt név alapján történő és egyéb jellegű kutatásra is felhasználható.

A vándorgyűlés második napján került sor *A közgyűjtemények részvétele a non formális oktatásban* címet viselő szekció előadásainak megtartására. A MNL Jász-Nagykunszolnok Megyei Levéltár munkatársai bemutatták a TÁMOP keretében elnyert uniós támogatás segítségével általános és középiskolás tanulók számára megvalósított speciális levéltárpedagógiai tevékenységüket. Erdész Ádám a MNL Békés Megyei Levéltárban megvalósított pedagógiai programokat mutatta be. A foglalkozások sajátossága a levéltáros által kiválasztott néhol eredeti, néhol átírt források elemzése a pedagógusok bevonásával, a tananyaggal való parallel hasznosíthatóság elve mentén. Varjasi Imre, a MNL Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Hajdúböszörményi fióklevéltárának vezetője az oktatási intézmények-múzeum-levéltár háromszögében kialakult példás együttműködésről számolt be. Az esztergomi Balassa Múzeum munkatársai a múzeumpedagógiába vezették be a résztvevőket. Rácz Attila szekcióvezető és Vágola Éva pedagógus pedig a BFL-ben megvalósuló úgynevezett „irányított” kutatásról beszélt. Az előadások után beszélgetésen többek között szóba került az úgynevezett Közösségi Szolgálat, azaz a középiskolások által érettségi előtt

kötelezően elvégzendő 50 óra önkéntes munka levéltárakban való értelmes eltöltésének lehetősége is.

A vándorgyűlés harmadik napján három szakmai szekció ülésére került sor.

A forrásközlő szekció a plenáris ülés témájához kapcsolódóan a *Magyar iratok rendezése és forrásfeltárása külföldi levéltárakban* témakört járta körül. Szó volt a Vatikánban található magyar vonatkozású dokumentumokról (Érszegi Géza), az Erdődy-család bécsi letéti levéltárában őrzött iratokról és kutathatóságukról (Sölch Miklós), az erdélyi róm. kat. püspökségek és az ottani plébániák levéltári anyagának állapotáról, feltárásukról és jó karba helyezésükről (Szögi László), a Burgenlandi Tartományi Levéltár községi iratainak 1992 óta folytatott feltárásáról (Tilcsik György), a fiumei állami levéltárban végzett hungarikafeltárásról (Bősze Sándor).

Az állományvédelmi szekcióban a Gyulafehérvári Hittudományi Főiskola könyvtárát megtámadó könnyező házigomba-fertőzés lefolyását és a megtett intézkedéseket ismertette Veres Annamária. Czikkely Tibor a Magyar Nemzeti Levéltár anyakönyv-digitalizálási projektjét ismertette. Vituskáné Juhász Ildikó a MNL Tolna Megyei Levéltára 30 éves mikrofilmlaborjának munkáját mutatta be.

Az informatikai szekció munkáját a 2013-ban teljes lendülettel a megvalósulás felé tartó e-Levéltár témakörének szentelte: jogszabályi környezet (Tóth Péter), a Scope Archive alapokra épülő Levéltári Nyilvántartási Rendszer (LNYR) bevezetése (Gerhard Péter és Tasnádi Ákos) és kutatószolgálati funkciói (Puzsár Imre), infrastrukturális fejlesztések (Haraszi Viktor), a Tessella elnevezésű archiválórendszer (Lux Zoltán), valamint az európai levéltári örökséghez való kapcsolódást biztosító APEX-projekt (Szatucsek Zoltán). Az új kutatószolgálati rendszer lehetővé teszi a digitális iratok virtuális kutatását, a Tessella rendszer a digitálisan keletkező (az iratképzők által digitális formában levéltárba adott) állományok hosszútávú megőrzését biztosítani.

A vándorgyűlést lezáró plenáris ülésen Lőrincz Ágnes, az MNL gazdasági igazgatója tartott előadást a Magyar Nemzeti Levéltár megalakulása óta eltelt hónapok gazdasági, pénzügyi tapasztalatairól. Majd Lovász Marianna, az NKA Közgyűjteményi Kollégiumának titkára mondott el hasznos tudnivalókat az új elektronikus pályáztatási és elszámolási rendszerről. Zárszavában az egyesület elnöke méltatta és minden résztvevő nevében megköszönte a MNL Komárom-Esztergom Megyei Levéltár munkatársainak a vándorgyűlés programjainak lebonyolításában nyújtott segítségét, illetve köszönetet mondott az egyesület részéről szervezőmunkát végző titkárnak és adminisztrátornak. A vándorgyűlés megrendezéséhez elengedhetetlen volt a Nemzeti Kulturális Alap támogatása, amit ezúton köszönünk.

A rendezvényről készült részletes beszámoló jelenleg az MLE honlapján található meg az alábbi linken: http://www.leveltaros.hu/MLE_vandorgyules_2013. Hamarosan a Levéltári Szemle online felületén is olvasható lesz.

Budapest, 2013. szeptember 25.

Tyekvicska Árpád elnök